

1 ÚVOD

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016–2025 (dále i „státní program“) zdůrazňuje ve svém obsahu právo člověka na příznivé životní prostředí, které je dané Listinou základních práv a svobod České republiky. Zároveň tento dokument vnímá výchovu a vzdělávání jako jednu z důležitých cest, jak k tomuto právu člověka směřovat, neboť pomáhá utvářet kulturu, která je přátelská k přírodě a spatřuje hodnotu a užitek v čistém a zdravém životním prostředí.¹ Navazující vize státního programu následně uvádí, že:

„Chceme společnost šetrnou a přátelskou ke svému životnímu prostředí, kde každý občan ČR má zajištěný přístup ke vzdělávání, výchově a informacím, které umožňují rozvoj znalostí, dovedností a motivaci aktivně jednat ve prospěch životního prostředí a vytvářet společnost směřující k udržitelnému rozvoji.“²

Z výše uvedeného je zřejmé, že státní program klade vysoký důraz na oblast rozvoje znalostí, dovedností a motivací v environmentálních tématech, tj. na environmentální výchovu. Na úrovni základních škol je tato skutečnost reflektována explicitním zahrnutím tématu environmentální výchova mezi tzv. průřezová témata Rámcového vzdělávacího programu (dále i „RVP“) pro základní vzdělávání, přičemž charakteristika průřezového tématu environmentální výchova zmiňuje důležitost především následujících aspektů problematiky:

- záměr vést žáka k porozumění komplexním vztahům člověka a životního prostředí, a to v souladu s vícedimenzionální podobou konceptu udržitelného rozvoje;
- záměr vést žáka k poznání významu odpovědnosti za své jednání i jednání celé společnosti, a to se zájmem podněcovat aktivní přístup jedince v souladu s jeho hodnotovou orientací.

Důležitost celé problematiky je pak posílena také ve výstupech Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále i „MŠMT“) ke strategii vzdělávací politiky ČR do roku 2030+, kdy je v jednom z klíčových dokumentů uvedeno, že současná rychlost sociálních, kulturních a environmentálních změn je bezprecedentní a dá se očekávat její další zvyšování.³ Související strategický cíl pak směřuje ke vzdělávání, které je více zaměřeno na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život, což je také jedním z předmětů zájmu environmentální výchovy.

S ohledem na význam, který je environmentální výchově přisuzován, se Česká školní inspekce (dále i „ČŠI“) na hodnocení vzdělávání v těchto tématech ve školním roce 2019/2020 zaměřila. Využita přitom byla metodika šetření navržená v souvislosti s řešením projektu, který byl podpořen Technologickou agenturou České republiky a Ministerstvem životního prostředí.⁴

1.1 Cíl šetření a zdroje informací

Cílem této tematické zprávy je představit hlavní zjištění z tematického šetření, které bylo realizováno ve školním roce 2019/2020 a jehož cílem bylo zhodnotit vybrané aspekty podmínek a průběhu vzdělávání v tématech souvisejících s environmentální výchovou v základních školách. Součástí šetření bylo také hodnocení postojů a vzdělávacích výsledků žáků 2. stupně základní školy, proto jsou zjištění této tematické zprávy relevantní pro plně organizované základní školy, nikoliv pro neúplně školy poskytující vzdělání pouze na 1. stupni. S využitím získaných poznatků pak byla formulována doporučení na úrovni systému i školy.

Zjištění uvedená v této tematické zprávě vycházejí z informací několika vzájemně se doplňujících typů šetření, které zahrnují:

- zjišťování informací o podmínkách environmentálního vzdělávání v základních školách navštívených v rámci tematicky orientované inspekční činnosti;
- zjišťování informací o podmínkách a průběhu environmentálního vzdělávání v základních školách prostřednictvím elektronického dotazování učitelů;

¹ MŽP (2016). Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016–2025. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky. Dostupné na: <www.mzp.cz>.

² MŽP (2016). Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství na léta 2016–2025. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky. Dostupné na: <www.mzp.cz>.

³ MŠMT (2019). Hlavní směry vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné na: <www.msmt.cz>.

⁴ Metodika šetření byla navržena v rámci řešení projektu Metodický rámec pro environmentální gramotnost na školách (TIT-SMZP804), který je podpořen Technologickou agenturou České republiky a Ministerstvem životního prostředí. Jejimi zpracovatelé jsou Roman Kroufek (Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem) a Jan Činčera (Masarykova univerzita).